

MATERIŁY
**XVI MIĘDZYNARODOWEJ NAUKOWI-
PRAKTYCZNEJ KONFERENCJI**

PERSPEKTYWICZNE OPRACOWANIA
SĄ NAUKĄ I TECHNIKAMI - 2020

07 - 15 listopada 2020 roku

Volume 7
Politologia
Ekonomiczne nauki

Przemyśl
Nauka i studia
2020

Adres wydawcy i redakcji:
37-700 Przemyśl ,
ul. Łukasieńskiego 7

Materiały XVI Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji ,
«Perspektywiczne opracowania są nauką i technikami - 2020» , Volume 7
Przemyśl: Nauka i studia -42 s.

Zespół redakcyjny:
dr hab. Jerzy Ciborowski (redaktor prowadzą),
mgr inż. Dorota
Michałowska, mgr inż. Elżbieta Zawadzki,
Andrzej Smoluk, Mieczysław
Luty, mgr inż. Andrzej Leśniak,
Katarzyna Szuszkiewicz.

**Materiały XVI Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji ,
«Perspektywiczne opracowania są nauką i technikami - 2020» , 07 - 15
listopada 2020 roku po sekcjach: Politologia. Ekonomiczne nauki.**

e-mail: paha@rusnauka.com

Cena 54,90 zł (w tym VAT 23%)

ISSN 1561-6916

© Kolektyw autorów , 2020

© Nauka i studia, 2020

EKONOMICZNE NAUKI

Logistyka

К.э.н., асс.профессор Мустафаев К.С., магистр Касымова С.Б.,
Казахский университет технологии и бизнеса, г. Нур-Султан

магистрант Кулбаева К.О.
Университет «Туран-Астана», г. Нур-Султан

РАЗВИТИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ ТРАНСПОРТНОЙ ЛОГИСТИКИ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Термин «логистика» с языковедческих позиций имеет такие греческие корни, как **logos (разум), logismos (расчет, раздумье, план), logo (думать, рассуждать), logistika (искусство проведения расчетов)**. Логистический подход к управлению материальными потоками известен давно. Однако экономикой в достаточно широком масштабе он был востребован сравнительно недавно. Это обусловлено как факторами, внешними по отношению к системам управления материальными потоками, так и развитием самого логистического подхода.

Актуальность логистики в наше время объясняется несколькими факторами:

экономическим, так как сейчас основной приоритет компании — поиск возможностей сокращения производственных затрат и издержек обращения в целях увеличения прибыли фирмы и роста качества, оказания комплекса услуг потребителю, поэтому в условиях развития рыночных отношений принцип «расчет+выгода+потребитель» ведет к росту важности логистики;

информационным, так как информатика наиболее тесным образом связывает рынок и логистику, поскольку предметом, средством и составляющей логистических процессов являются информационные потоки;

техническим, поскольку технический фактор проявляется в том, что логистика как система управления, ее субъекты и объекты развиваются на основе технических достижений в складском хозяйстве и сфере управления (при

автоматизации и компьютеризации управления), обеспечивающих решающий успех на товарных рынках.

Значительная часть логистических операций на пути движения материального потока осуществляется с помощью различных транспортных средств, а транспорт — это связующее звено между элементами логистических систем.

Транспортная логистика — это перемещение требуемого количества товара в нужную точку оптимальным маршрутом за требуемое время и с наименьшими издержками.

Результат использования транспортной логистической системы — высокая вероятность выполнения «шести правил логистики»: нужный груз, в нужном месте, в нужное время, в необходимом количестве, необходимого качества, с минимальными затратами.

К задачам, решаемым транспортной логистикой, специалисты относят:

- создание транспортных систем, в том числе транспортных коридоров и транспортных цепей;
- обеспечение технологического единства транспортно-складского процесса;
- совместное планирование транспортного процесса со складским и производственным;
- определение рационального маршрута доставки груза;
- выбор типа и вида транспортного средства и др.

На уровне логистического менеджмента предприятия управление транспортной логистикой состоит из нескольких основных этапов:

- выбор способа транспортировки;
- выбор вида транспорта;
- выбор транспортного средства;
- выбор перевозчика и логистических партнеров по транспортировке;
- оптимизация параметров транспортного процесса.

Существуют два основных подхода к организации транспортного процесса:

традиционный;

логистический, с участием оператора мультимодальной перевозки.

Казахстан, как известно, является девятым по величине территории государством в мире. Находясь в сердце евразийского континента на стыке рубежей Европы и Азии, наша страна обладает высоким транзитным потенциалом.

Располагая комплексом сетей автомобильных и железных дорог, воздушными трассами, а также стратегически важным портом в г. Актау на Каспийском море, Казахстан способен реализовать имеющийся национальный транзитный ресурс для обеспечения бесперебойного евразийского транспортного сообщения.

В настоящее время в стране ведется активная работа по реформированию транспортного комплекса и созданию транспортно-логистической системы республики.

Понимая, что развитие транспортной инфраструктуры является одним из важнейших факторов экономического роста страны, где Елбасы Нурсултан Назарбаев, в Послании народу Казахстана «Стратегия Казахстан-2050», отметил необходимость формирования современной транспортной логистической системы, включая транспортно-логистические объекты и за пределами Казахстана.

Выделены три основных приоритетных направления и задачи в развитии ТЛС Казахстана :

- задачи по реализации транзитного потенциала;
- задачи по развитию пассажирских перевозок;
- задачи по развитию экспорта и внутренних потребностей экономики.

Конечной целью является формирование современной транспортной инфраструктуры Казахстана, обеспечение ее интеграции в мировую транспортную систему и реализация транзитного потенциала страны.

Ожидается, что в рамках Программы 2020 и 2050 г. начнется реализация проекта создания сети транспортно-логистических центров (ТЛЦ) в регионах Казахстана. Первый этап строительства начнется в Астане, Павлодаре, Шымкенте, Актау и Атырау, с увеличением их количества до 34 в 2020 г.

Как показывает мировой опыт, объекты логистической системы, в зависимости от поставленных перед ними целей, могут отличаться преобладающими видами деятельности (специализацией), набором осуществляемых функций, местоположением, размерами и архитектурно-планировочными решениями. Они могут представлять собой как специализированные или многопрофильные логистические комплексы, так и мультимодальные логистические узлы, формирующиеся при объединении комплексов. Единственно обязательным условием для всех логистических объектов является внедрение инновационных технологий в процессы производства и управления, а также повышенные требования к качеству услуг.

Для достижения цели формирования стройной структуры логистической системы на территории страны логистические объекты необходимо дифференцировать по уровню обслуживания товаропотоков и работы транспортных систем. Предполагается, что основными логистическими объектами системы станут различные транспортно-логистические центры, кластеры, складские комплексы. При этом создание транспортно-логистических центров предполагается осуществлять с использованием двух основных подходов:

- создание логистического центра «с нуля» — с поиском (приобретением) на рынке земельного участка и дальнейшим строительством комплекса;
- модернизация (переоборудование) существующей промышленной или складской недвижимости в современные логистические центры.

Логистическая система Казахстана включает совокупность логистических центров. В зависимости от отраслевой направленности и будут формироваться ТЛЦ. Вместе с тем необходимо развивать и оптово-логистические (торговые), и многофункциональные логистические центры.

Речь идет о стратегии развития логистической инфраструктуры многоуровневой региональной логистической системы: развитие региональной транспортно-логистической инфраструктуры; развитие логистической инфраструктуры на территории Казахстана в зонах тяготения к международным транспортным коридорам; развитие логистической инфраструктуры торговли в регионах; развитие логистической инфраструктуры на предприятии.

Исходя из целей стратегии, анализа проблем, возможностей и угроз, стоящих перед сектором логистики и торговли в РК, определен ряд ключевых направлений развития логистики в Казахстане.

1. Развитие региональной транспортно-логистической инфраструктуры подразумевает создание ТЛЦ общего пользования как внутри страны, так и в приграничных крупных транспортных узлах.

2. Развитие логистической инфраструктуры торговли в регионах подразумевает создание и развитие оптово-логистических центров торговли потребительскими товарами и продукцией производственно-технического назначения.

3. Создание и развитие зарубежных торгово-логистических центров.

4. Создание и развитие системы логистических центров на базе таможенно-сервисной фирмы.

5. Реконструкция и расширение логистической инфраструктуры предприятий различных отраслей экономики, прежде всего, предприятий промышленности и АПК.

Для реализации транзитного потенциала Казахстана вдоль международных транспортных коридоров (МТК) в крупных городах необходимо создать многофункциональный терминальный комплекс для интеграции железнодорожного, водного, авиа- и автомобильного транспорта, предоставляющий полный спектр сервисных и коммерчески-деловых услуг, включая производственно-техническое, банковское, информационное, консалтингово-аналитическое обслуживание и другие виды транспортно-логистического сервиса.

Всего на территории Казахстана правительством предлагается формирование 34 крупных ТЛЦ, из них 4- международного, 12 - регионального уровня и 18 - средних по мощности грузопереработки.

Основными функциями оптово-логистических центров являются:

- формирование на внутреннем рынке оптового торгового звена потребительских товаров и продукцию производственно-технического назначения отечественного производства, а также импортируемой в республику;

- поставка и обработка оптовых партий потребительских товаров и продукции производственно-технического назначения отечественного и импортного производства;
- оптимизация схем внутреннего и транзитного товародвижения на основе анализа сложившихся внутренних и внешних товаропотоков республики;
- модернизация складской инфраструктуры подведомственных торговых организаций, в том числе за счет нового строительства, повышения уровня автоматизации и механизации погрузочно-разгрузочных и складских операций;
- разработка и внедрение программных продуктов, обеспечивающих автоматизацию складского учета и подготовку товарно-транспортных документов и их передачу в электронном виде;
- создание условий для привлечения транзитных грузопотоков в республику;
- повышение качества обслуживания клиентов при реализации товаров, работ, логистических услуг;
- оптимизация торгово-технологических и складских операций с целью снижения эксплуатационных издержек;
- оптимизация транспортных потоков, что позволяет повысить эффективность использования транспорта;
- контроль качества товаров, поддержание соответствия (сертификация);
- создание условий для подготовки и повышения квалификации специалистов в области логистики.

В целом, развитие единого экономического пространства страны во многом зависит от степени развития транспортной инфраструктуры каждого отдельно взятого региона Республики Казахстан. Поэтому от того, насколько унифицированными станут порядок и условия развития транспортной инфраструктуры регионов страны, будет, в конечном счете, зависеть успех и эффект начинаний и проектов, проводимых в рамках Транспортной стратегии Республики Казахстан.

Новые магистрали, которые построят казахстанцы, обновят нашу экономику и общество. Они накрепко свяжут все уголки нашей страны с центром. Ускоряются и увеличатся грузопотоки. Возрастут объёмы транзита через страну. Наши граждане будут ездить по современным и качественным

автомагистралям, смогут безопасно и быстро добираться в любой регион. Улучшится социальная инфраструктура, новые и современные школы и больницы будут оказывать высококачественные услуги. В итоге это отразится на благосостоянии и качестве жизни каждого казахстанца. А самое главное - всё это, останется на нашей земле как богатство наших будущих поколений.

Литература:

1. Моисеева, Н.К. Экономические основы логистики: учебное пособие / Н. К. Моисеева. - Москва: Инфра-М, 2017.
2. Молокович, А.Д. Транспортная логистика: учебное пособие / А. Д. Молокович. – Минск: Издательство Гревцова, 2014.
3. Государственная программа развития и интеграции инфраструктуры транспортной системы РК

Banki i system bankowy

Капанова Шолпан Аманжоловна

«Қаржы» кафедрасының аға оқытушысы, э.ғ.м.

Нурмаганбетова Бегзат Кошеровна

«Қаржы» кафедрасының аға оқытушысы, э.ғ.к.

Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті, Қазақстан Республикасы

ӨҢІРЛІК ПОЧТА ЖӘНЕ ПОЧТА-ЖИНАҚ ЖҮЙЕЛЕРІНІҢ ЖҰМЫС ІСТЕУІН ТАЛДАУ

Аймақтық почта-жинақ жүйелерін жүйелі талдау үшін зерттеу оларды алдын ала географиялық белгісі бойынша кластерлейді, әдетте, көрші елдер бір-біріне әлеуметтік, экономикалық және әкімшілік жақтарынан әсер ететінін түсіну қажет. Географиялық кластерлеу, зерттеу авторы келесі түрде ұсынылған: Қазақстанның көршілері Кеден одағы елдері; Азия-Тынық мұхиты аймағы елдері; Шығыс Еуропа елдері; Батыс Еуропа елдері; Солтүстік Еуропа елдері (Скандинавия); Солтүстік Америка елдері; Оңтүстік Америка елдері.

Кеден одағының шеңберіндегі – Беларусь Республикасы, Қазақстан Республикасы, Қырғызстан Республикаларының (Одақтың әлеуетті мүшесі ретінде) почта-жинақ жүйесіндегі қызметтеріне талдау жасауға болады.

Беларусь Республикасы. «Белпочта» республикалық біртұтас кәсіпорны («Белпочта» РБК) өзінің басты миссиясын — «Жылдамдық. Сенімділік. Қол жетімділік» ұранымен мемлекеттік басқару органдарының, кәсіпорындардың және ұйымдардың басшылыққа ала отырып тұрғындар үшін пошта байланысының қызметтерін ұсыну. Осы үш сөзбен айтқанда-почта жөнелтімдерінің барлық түрлерін қабылдау, өңдеу, жіберу және жеткізу бойынша барлық стандарттарды қатаң сақтау, техника мен көліктің үздіксіз жұмысы, жаңа технологияларды енгізу және пайдалану[1].

Бүгінгі күні «Белпочта» РБК бірыңғай өндірістік-технологиялық кешен болып табылады, оған 6 облыстық филиал, «Арнайы байланыс торабы» филиалы, «Минская почта» өндірісі және автокөлік өндірісі, 117 аудандық пошта байланысы торабы, 4000 — ға жуық пошта байланысы бөлімшелері (оның ішінде 3000-ға жуық-ауылдық жерлерде), 11800 жеткізу учаскелері мен 11200

почтальондар кіреді, 2016 жылдың соңындағы деректер бойынша қызметкерлердің жалпы саны 27,8 мың адамды құрайды.

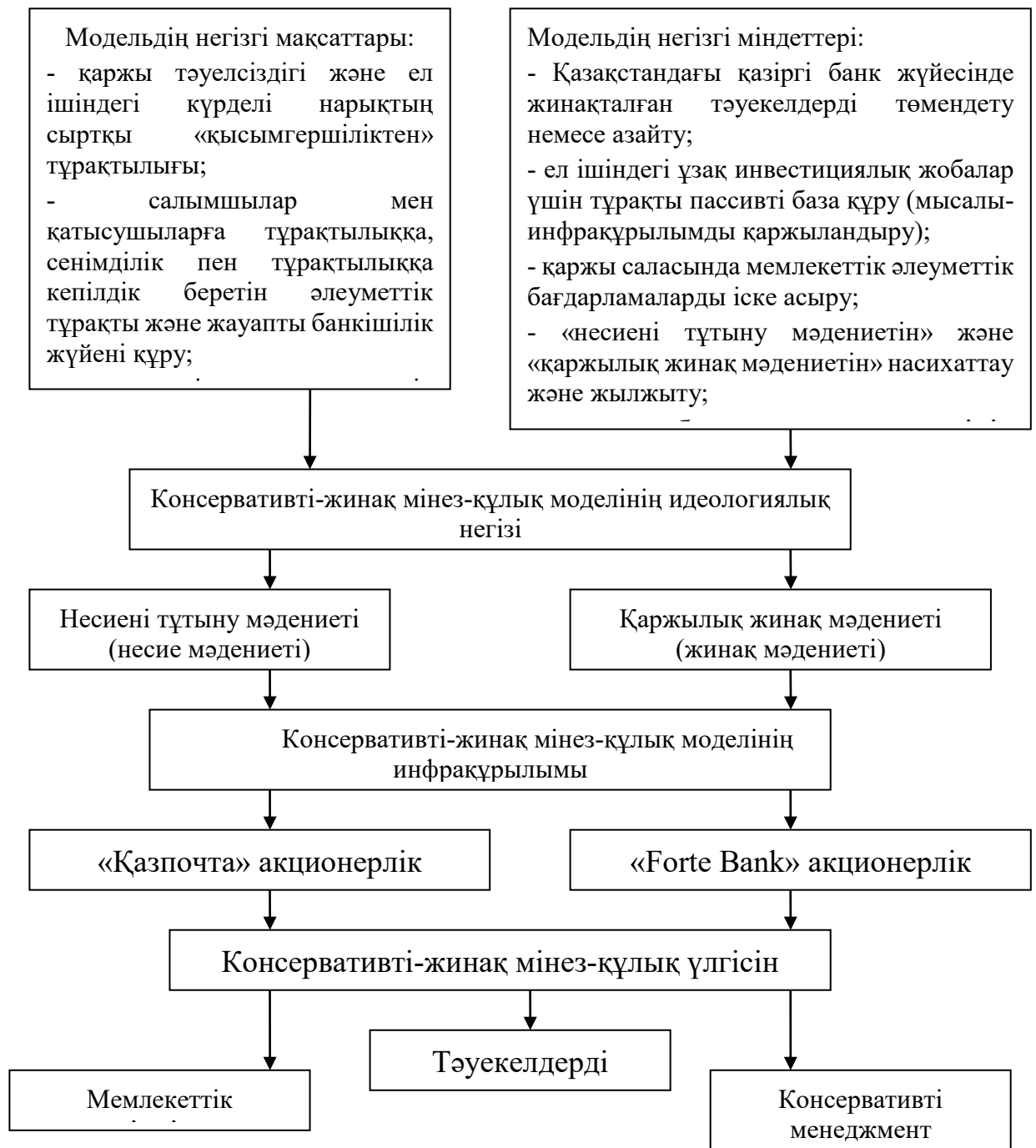
Қазақстан Республикасы. «Қазпочта» АҚ - Ұлттық пошта операторы және қаржы супермаркеті болып табылады. «Қазпочта» АҚ-Қазақстан Республикасын 1992 жылдан бастап әлемдік пошта қауымдастығындағы Ұлттық пошта байланыс операторы. Қазақстан «Дүниежүзілік пошта одағының» мүшесі болып табылады, сол арқылы өз аумағын пошта жөнелтілімдерімен өзара алмасу үшін бірыңғай пошта кеңістігіне қосады. «Қазпочта» АҚ-ның табысты қызметі Қазақстанның тұрақты әлеуметтік-экономикалық дамуына, почталық және қаржылық қызметтерді пайдаланушылар болып табылатын оның азаматтарының өсіп келе жатқан әл-ауқатына, сондай-ақ компанияның парасатты инвестициялық саясатын жүргізуге және қазіргі заманғы инновациялық технологияларды енгізуге негізделген.

Қазіргі уақытта «Қазпочта» акционерлік қоғамының Қазақстан Республикасының барлық аумағын қамтитын 3487 бөлімшені атауға болады, оның 617 - і қалаларда және 2768-і ауылдық жерлерде, 14 облыстық және 4 республикалық маңызы бар филиалы бар пошта бөлімшелерінің ең тарамдалған желісі бар[2].

1-ші сурет бойынша «Қазпочта» акционерлік қоғамы мен «Forte Bank» акционерлік қоғамы бірлескен консервативті-жинақ мінез-құлық үлгісі пайдалану.

Зерттеу барысында консервативті пошта-жинақ жүйесін қалыптастыру кезінде қол жеткізілуі тиіс негізгі мақсаттар туралы тұжырымдады, бұл:

- қол жетімді пошта-коммуникациялық және жинақ қызметтерінің ішкі нарығын қалыптастыру;
- салымшылар мен қатысушыларға жауапкершілікті, тұрақтылық пен сенімділікті кепілдендіретін әлеуметтік жауапты инфрақұрылымдық жүйе құру;
- ішкі ақша нарығының сыртқы «шоктардан» қаржылық тәуелсіздігі мен тұрақтылығына қол жеткізу;
- елдегі негізгі қаржы және пошта-коммуникациялық ағындардың айқындылығы мен бақылануын қамтамасыз ету.

Сурет 1. «Қазпочта» акционерлік қоғамы мен «Forte Bank» акционерлік қоғамы бірлескен консервативті-жинақ мінез-құлық моделі

Е с к е р т у- сурет авторлармен салынған

Зерттелетін жұмыстың нәтижесінде, ұлттық почта-жинақ жүйесін шеше алатын негізгі міндеттер:

- халықтың қаржылық сауаттылығын арттыру;

- почта-жинақ қызметін әлеуметтендіру;
- қол жетімді почта-жинақ қызметтерінің желісін әзірлеу;
- бірыңғай тұтас жүйе шеңберінде почта және жинақ қызметін үйлестіру;
- өңірлерде қосымша жұмыс орындарын құру, сондай-ақ почта-банк қызметкерлерінің әлеуметтік қазіргі өсу парадигмасына қарағанда жауапты тобын тәрбиелеу.

Пошта-жинақ жүйесін жүзеге асыруға қажетті негізгі функцияларды әзірледі, бұл:

- ұлттық почта-коммуникациялық және жинақ операторы;
- ұлттық төлем жүйесінің басым операторы;
- зейнетақы жинақтары нарығының ұлттық операторы;
- әлеуметтік маңызы бар мемлекеттік және коммуналдық төлемдер нарығындағы басым оператор;
- несие берудің айқын тетігі бар әлеуметтік жауапты кредиторды айқындау;
- әскери-далалық, почта-коммуникациялық қаржы мекемелері.

Бүгінгі таңда қазақстандық почта – бұл 22000-ға жуық персоналдар жұмыс жасайды. «Қазпочта» АҚ-ы жаңғырту және қарқынды салалық даму бағдарламасын екі кезеңде өткізді: 2005-2007 жылдар-Ұлттық почта операторының материалдық-техникалық базасын жаңғырту және қазіргі заманғы технологияларды енгізу кезеңі, 2008-2010 жылдар-елдің бүкіл аумағы бойынша халықаралық стандарттар деңгейінде почта-жинақ қызметтеріне еркін қол жеткізуді қамтамасыз етуге қабілетті инфрақұрылымды тиімді дамыту кезеңі. «Қазпочта» АҚ-ы ауылдық жерлерде почта-жинақтау қызметтерін іс жүзінде жалғыз жеткізуші болып табылады.

Осыған байланысты Қазақстанда почта-жинақ жүйесінің дамуы жоғары әлеуметтік мәнге ие. Ал бағдарламаны іске асыру мемлекетке тұрақты қаржылық нәтиже алуға мүмкіндік берді. «Қазпочта» АҚ-ы ТМД аумағында бірінші болып почта-жинақтау жүйесін әзірледі, және әзірге оны толығымен енгізген жалғыз ғана акционерлік қоғам болып қала береді. «Қазпочта» АҚ толыққанды почта-жинақ жүйесін құру жөніндегі қызметінің нәтижелері байланыс саласындағы өңірлік табысты сала деп танылды, ал Қазақстанда жаңа почта жүйесін дамыту

моделі Достастық елдерінің почта әкімшіліктері үшін дамудың перспективалық жолы ретінде ұсынылды.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. <http://www.belpost.by/> Белпочта.
2. <http://www.kazpost.kz> Годовой отчёт АО «Казпочта» за 2017 год стр.11//
3. <http://kyrgyzpost.kg/ru> - Государственного предприятия «Кыргыз почтасы»
4. «Forte Bank» акционерлік қоғамының 2015 жыл бойынша аудиторлық есептемесі//www.kase.kz (Қазақстандағы Қор биржасының сайтынан)
5. «Forte Bank» акционерлік қоғамының 2016 жыл бойынша аудиторлық есептемесі//www.kase.kz (Қазақстандағы Қор биржасының сайтынан)
6. «Forte Bank» акционерлік қоғамының 2017 жыл бойынша аудиторлық есептемесі//www.kase.kz (Қазақстандағы Қор биржасының сайтынан)

Zewnętrzna działalność gospodarcza

Акчора Озен, Коваленко О.М., Станіславик О.В.

Одеський національний політехнічний університет

СУТНІСНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

На сьогодні особливе зацікавлення викликає науково-теоретичний розгляд сутності поняття «міжнародна конкурентоспроможність підприємства».

Різноманітні теоретичні аспекти міжнародної конкурентоспроможності висвітлено у працях таких вчених, як П. Рапкін, Дж. Странд, П. Кругман, А. Мазаракі, В. Лагутін, О. Швиданенко, А. Антонюк та ін. Найбільш ґрунтовне дослідження груп факторів, що визначають рівень конкурентоспроможності, належить М. Портеру.

Аналіз літературних джерел дозволяє констатувати, що в сучасній економічній літературі поняття «Міжнародна конкурентоспроможність» трактується неоднозначно.

Складність у визначенні семантики даного поняття полягає в тому, що міжнародна конкурентоспроможність підприємства – складний, інтегральний показник, що формується під впливом багатьох факторів, які впливають на всі аспекти діяльності господарюючого суб'єкта.

Міжнародна конкурентоспроможність підприємства означає його здатність до ефективної господарської діяльності та забезпечення прибутковості за умов міжнародного конкурентного ринку. Інакше кажучи, міжнародна конкурентоспроможність підприємства – це здатність забезпечувати випуск і реалізацію конкурентоспроможної продукції на міжнародному ринку [1].

За даним визначенням, виробництво й реалізація конкурентоспроможних товарів є узагальненим показником міжнародної конкурентоспроможності підприємства.

Міжнародна конкурентоспроможність фірми означає відмінність даної фірми від фірми конкурентів за ступенем задоволення своєю продукцією потреб покупців. Водночас дане поняття характеризує уміння підприємства ефективно

використовувати власний фінансовий, виробничий, науково-технічний і трудовий потенціали.

Міжнародна конкурентоспроможність підприємства – це відносна властивість, обумовлена комплексом економічних, науково-технічних, виробничих, маркетингових, організаційно-управлінських, інтелектуальних та інших характеристик підприємства, які визначають його положення на міжнародному конкурентному ринку.

На сучасному етапі основними чинниками конкурентоспроможності підприємства є: якість продукції і послуг; рівень техніки і технології; доступ до привабливих джерел фінансового забезпечення; рівень активності інноваційно-інвестиційної діяльності; наявність стратегії підтримки високого рівня конкурентоспроможності; орієнтація у своїй діяльності на ринок і систематичну роботу із споживачами; наявність конкурентної стратегії щодо безпосередніх конкурентів; рівень кваліфікації персоналу і рівень менеджменту; ринкова інфраструктура, правове поле функціонування підприємства тощо [2].

Слід зазначити, що для підвищення міжнародної конкурентоспроможності вітчизняних підприємств необхідними є трансформація всіх форм і методів традиційного менеджменту, їхня спрямованість на найбільш повну реалізацію основних конкурентних переваг.

Міжнародна конкурентоспроможність підприємства характеризується комплексом характеристик, які визначають його положення на міжнародному ринку.

Міжнародна конкурентоспроможність підприємства і міжнародна конкурентоспроможність продукції тісно пов'язані між собою та співвідносяться як ознака та умова [1].

Міжнародна конкурентоспроможність продукції визначає здатність витримувати конкуренцію на міжнародному ринку, тобто мати якісь вагомі переваги над виробами інших товаровиробників, а її причинами є наявність конкурентних переваг управління процесом розробки, реалізації й експлуатації пропонованої продукції.

Отже, в якості головних чинників, які обумовлюють критерій міжнародної конкурентоспроможності продукції, виступають її характеристики,

що забезпечують певний ступінь задоволення потреб споживачів порівняно з аналогічною продукцією, що пропонується конкурентами.

Конкуренція підприємств на міжнародному ринку набуває вигляду конкуренції продукції. Тому особливе значення має при цьому комплекс властивостей, наданий продукції підприємством. Можна виділити три групи параметрів конкурентоспроможності продукції: економічні, технічні, нормативні.

В підсумку відзначимо, що міжнародна конкурентоспроможність є основною умовою ефективного функціонуванні підприємств на міжнародному ринку. Завоювання та утримання конкурентних переваг – ключові фактори успіху підприємства в конкурентній боротьбі. Досягнення високого рівня міжнародної конкурентоспроможності для більшості вітчизняних підприємств стає важливою стратегічною ціллю їхнього розвитку.

Література

1. Mykola A. Zaets, Oleksandr M. Kovalenko, Elena V. Stanislavik. The key factors and directions of domestic industrial enterprises international competitiveness increase. *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*. 2013. № 3(8). С. 50–55.
2. Коваленко О.М., Станіславик О.В. Актуальні шляхи та фактори підвищення конкурентоспроможності вітчизняного підприємства. *Економічний форум. Науковий журнал*. 2017. № 2. С. 223–231.

Marketing i management

c. p. s., Associate Professor Kapysheva G. K., master student Tolykbayeva A. B.

S.Amanzholov East-Kazakhstan State University, Kazakhstan

RELATIONSHIP BETWEEN NEUROLOGICAL DEVELOPMENT AND LEARNING

Learning of foreign languages at primary school goals, content and forms of education are associated with the world and life experience of the child. They have a direct relevance and application in daily life of the child. The early learning of foreign languages contributes to not only more durable and practical knowledge of them free, but also carries a high intellectual and moral potential. The main argument of the opponents of early language study is the fact that a foreign language can have a negative impact on the development and establishment of native speech. Supporters argue that the early teaching of foreign languages contributes to a strong and free practical possession and carries a high intellectual and moral potential. It may seem that this question is quite new and only began to be studied, but if we look at the history of educational thought, we see that the early learning of foreign language problems are considered for several centuries.

In a modern society the trend is internationalization and integration of the different spheres of human activity. The development of multilateral relations with other countries made foreign language really demanded by society. In the last 5-6 years the number of people who is learning a foreign language has increased dramatically. Parents will now as early as possible to start with learning of foreign languages of their children. Globalization has affected the fact that learning of foreign language is part of a child's life, not only as an academic subject, but also as one of the constituent parts of his life: the child hears a foreign language in the media, traveling abroad, taking advantage of Internet. The scientists cannot come to a common point of view on the most favorable age to start learning of foreign language. This is probably due to the fact that every age has its advantages and disadvantages for learning of foreign language. The question is how to teach foreign language young children. Among the scientists and experts there is no consensus what is meant by early foreign language

learning. Nowadays the early learning of foreign language has become a priority in education. Currently many schools and various language centers are beginning with English teaching.

Universities are not satisfied with the level of language proficiency of school graduates and one of the ways to increase this level is to shift of the teaching of foreign languages in the first year of schooling, which is traditionally considered the most favorable age for learning of foreign language. Early age is unique to language acquisition by virtue of mental characteristics of the child as a quick memorization of language information, the ability to analyze and organize voice streams in different languages without confusing the languages and means of expression, a special ability to imitate, lack of language barrier. Learning of foreign language at an early age is beneficial to overall mental development of the child, his speech abilities, to enhance the overall outlook [6, c 127]. Researchers say that the children of 6-8 years have mastered native language and it can be not difficult to learn a new language. Young children spend fewer forces to memorize words they are not yet burdened with prejudices, they have fewer stereotypes in thinking and behavior, they are very curious, and therefore easier to accept the rules of the "new game". Early learning of foreign languages is designed to promote the development of the individual abilities of children. Therefore an important goal is the personal development of the child object means. This goal is strategic and it allows organically to include a foreign language in the context of student life activity and define specific ways of the integrative object relations with other kinds and forms of activity of preschool age child [9, c 48]. At the initial stage of learning of foreign language children can acquire the basic skills to use the foreign language for communication. Communicative orientation of exercises in verbal communication will develop the oral speech and reproduce what the child heard as evidenced by numerous psychological and methodological researches. The native language plays a large role in the learning of foreign languages of children. Experience of students in their native language involves cognitive activity of children in relation to the phenomena of native and foreign languages. Translation from foreign language to native language is considered as an important learning tool that children enjoy in the first steps of learning of foreign language. With the help of the native language the children are aware of the value of new words and speech patterns. The role of the native language is great by reading or listening fairy tales in a foreign language, because the content of them the children know in their native language. Ignoring of native language

by learning foreign language is wrong, which is the cause of understanding or complete misunderstanding of language phenomena for example lexical and grammatical material. This leads to improper or inadequate use of such language phenomena in the speech, the mechanical nature of their assimilation [12]. Learning styles (cognitive learning styles) and personality cannot be separated clearly distinguished from each other. The term learning style will also not be used uniformly; moreover, it is often difficult to distinguish from learning strategies and learning styles. Edmonson House operates with the term "cognitive styles" by which they mean the habitual approach to problems of all kinds. Some of them define Riding and Cheema cognitive style as the preferred and habitual approach of a person to organize and present information. Cognitive Styles therefore refer to the perception, retrieving and processing problems.

Learning styles have been excluded then the perception, retrieving, and processing of "tasks" related to learning tasks. Language learning styles are then further restricted to tasks in the field of language learning and identify the preferences of a learner when learning a foreign language.

Striating still is, first, whether cognitive styles congenital or acquired during socialization, and secondly, to what extent they can be changed. Further, it is discussed that the same learners at different exercise types may also prefer other styles. Based on Oxford and Anderson then concrete teaching methods for learners are conducive to learning. The result for foreign language teaching, that there can be no better method than the method mix.

The terms used here are not binding but provide an overview of the many facets that distinguish learners from each other. Learning styles reflect (as well as the learning type) so - as just shown - the preferences of learners in information acquisition and processing resist. They often correlate with the speaker's biography, which in turn is influenced often culturally. A Thai woman who has learned English in school with the grammar-translation method that tends to make the methods used there to voice their personal learning style, even though they may actually be able to learn differently better. Most are the individual's preferences, so its actual learning styles, unaware. Learning styles often, lead to concrete learning strategies individually differs.

Although most people learn words best with movement and visualization, there are also learners, for example, by the color signals, e.g. be more impaired in the articles or the limbic system shuts off the motor learning. The teacher must be aware of these differences and they - pick up in class and make thematic- at a higher language level

or in the respective native languages. Their own preferences, they should not be regarded as universally valid here.

All representations give merely tendencies and sometimes appear seeing stereotyped. The aim should be here but to raise awareness of the many different facets. Probably the most decisive factor for success in learning is motivation. Motivation arises from the interaction between the motives of the learner and the external situational factors. Roughly intrinsic motivation (the motives are anchored in the learners themselves, e.g. joy of learning German) and extrinsic motivation (motivation caused by external similar conditions that, for example, better career opportunities) differentiated. Siebert further distinguishes between manifest and latent motivations for learning, their transitions, however, are fluid, and displays them based on the iceberg model. Interest and motivation of expressed in increase of noradrenalin, which increases the general attention, increase of dopamine and cholinergic system. Hippocampus and cortex are so ready to accept new knowledge.

He writes that the teacher knows the learning and memory styles of its students in the ideal case. This is however, as Roth writes, illusory. It is, however, one is aware of these differences, as a teacher always offer different approaches or learning and be aware of the different styles in themselves that their learners not so most effectively learn how he himself. Often trying teachers, students but to let them participate in their own successful strategies of learning, this can be counterproductive. Learners who are shut some methods compared with, can either gradual introduction but then benefit from these approaches, but others do not. Games, for example, are generally useful for storing process.

Should be noted the following applies: depending on how the subject matter is taught in the classroom, it is hard for learners easier or harder to anchor the knowledge offered (stimuli) in the cortex. The lesson itself may cause by considering the styles and personality traits the limbic system for the distribution of information and so regulated the secretion of neurotransmitter [3].

The acquisition of language, including the language which the left hemisphere dominant, eluting with increasing age, language processing is partly taken over by the right hemisphere. From the age of about 25, the right hemisphere is becoming more active.

Speech perception and especially the speech production is a highly complex process that usually takes place casually in our mother tongue. Within milliseconds,

multiple processes run simultaneously. The example of the operations are traced here as an example. A spokesperson expressed in German about 3 to 4 syllables per second. They meet as sound waves on the inside of the ear and are converted into nerve impulses. They are analyzed with respect to frequency, amplitude and time relationships of the vibrations. Each word is compared with the contents of the speech memory and compared with the world and context-aware. This total activation of the brain is also the reason why is called language learning as the best memory training at all. The most advertised as Brain Training are much less promising than learning a foreign language [4].

In the native language processing is very fast, in the target language is needed much more time. Often converting the graphemes into phonemes and the joining of the sounds to words already takes a long time. The search for the correct correspondences of words takes time. At the beginning of the language learner, the correspondence in the native language (or other entrenched language) is wanted for almost any word. In parallel with the syntactic analysis must also be checked when listening to a sentence again, intonation with which it was associated. "This is a great weather" can be understood as apt or ironic statement depending on the intonation. If the learner is confronted with too many records, the working memory is overloaded quickly. Congestion leads to distress, which prevents further recording of information.

While long time, at least in Germany, assumed that monolingualism is the norm, and bilingualism or multilingualism overcharge the child, we now know whether the many advantages of bilingualism and multilingualism, which are also summarized below again based on current studies be. Basically, all studies show that bilinguals have extensive cognitive benefits.

In the above-mentioned previous studies, it became clear that for early acquisition of three languages they are in a neural network. If the language gradually, after the age of 10, learned to separate networks are formed.

Relevant to learning a foreign language are the findings that more the already existing mental lexicons are activated when vocabulary acquisition up to a level of competence A2 or B1. This corresponds to the following process: The limbic system checks whether the "to-learn" vocabulary is relevant and then looks to which existing neural network it connects them. Abstaining or even the prohibition to activate the native language learning, so does the one not, on the other hand, this is also counter-

productive in infancy. Modern beginner textbooks have also addressed this aspect and dock systematically to the vocabulary of existing languages [1].

Learners want first aid and foreign-controlled positive feedback. Independent work can be pursued only after a familiarization phase. Learning unfamiliar learners have also often had bad experiences with the school learning; even affect their language learning biography. These students must show you that learning can be fun. However, the motivation and the joy alone is not capable of that is learned successfully.

References:

1. Bischofberger J. Adulte Neurogenese im Hippocampus / J. Bischofberger, Ch. Schmidt-Hieber // Neuroforum Elsevier. - 2006. - №25. - P. 212-221.
2. Blakemore S. J. The Learning Brain : Lessons for Education / S. J. Blakemore, U. Frith // Oxford. - 2005. - №33. - P. 123-128.
3. Martin A. Neural foundations for understanding social and mechanical concepts. / A. Martin, J. Weiberg, // Cognitive Neuropsychology. - 2001. - №20.- P. 575-587.

Ewidencja i audyt

К.е.н. Булкот Г.В., магістр Кучеренко Н.В.

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Україна

КОНТРОЛЬ ЗАПАСІВ В УСТАНОВАХ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ

Будь-яка держава має виконувати покладені на неї функції. Реалізація цих функцій відбувається за допомогою бюджетних установ. Саме тому бюджетні установи є важливою складовою державної системи. Категорія «запаси» широко використовується у бюджетних установах, основним продуктом діяльності яких є послуги. До запасів бюджетних установ відносять оборотні матеріальні активи, що належать установі і забезпечують її функціонування, витрачання яких планується здійснити протягом року. На відміну від госпрозрахункових підприємств, в бюджетних установах під час використання запасів їхня вартість не відноситься до собівартості послуг чи діяльності установи, а списується на видатки кошторису за відповідним кодом економічної класифікації видатків. При цьому використання запасів протягом поточного бюджетного періоду не є обов'язковим: частина їх може бути перехідними залишками на наступний бюджетний рік для того, щоб забезпечити її діяльність на початку нового року. Використання запасів здійснюється тільки на передбачені статутними документами завдання або ж у процесі надання платних послуг, що передбачені кошторисом установи. Слід визнати, що в системі бухгалтерського обліку бюджетних установ саме контроль запасів є однією з найскладніших і найвідповідальніших ділянок, яка вимагає скрупульозності, відповідальності та значних затрат робочого часу через значну кількість об'єктів обліку.

Для того, щоб надавати певні послуги бюджетні установи використовують в своїй діяльності активи. Особливе місце у структурі активів державних установ займають запаси, які відіграють важливу роль у забезпеченні їх безперебійної роботи та постійного надання послуг. Видатки на придбання запасів займають значну частину в кошторисах, саме це обумовлює необхідність постійного контролю за рухом запасів, для максимальної ефективності та

економії використання бюджетних коштів. Саме тому розгляд даної теми є досить актуальним.

Відповідно до п. 4 розд. IV НП(С)БОДС 123 вибуття запасів (відпуск запасів у виробництво, з виробництва, продажу, інше вибуття) оцінюється за трьома методами, а саме за : методом ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів; методом середньозваженої собівартості; методом собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО).

Завдання контролю запасів певною мірою своєрідні та зосереджують свою увагу на таких важливих аспектах: правильне і своєчасне документальне оформлення операцій з надходження, руху та вибуття запасів; контроль за збереженням та рухом запасів на складах; контроль за раціональним використанням запасів та дотриманням норм їх використання; своєчасне виявлення запасів, що не використовуються для прийняття рішень щодо їх реалізації чи списання; дотримання чинного законодавства з обліку запасів.

Метою контролю за запасами є перевірка за відображенням достовірної та точної інформації в обліку, відбувається за такими напрямками: інвентаризація запасів та контроль щодо їх збереження; контроль наявності всіх запасів в установі; контроль раціонального використання запасів.

Детально розглянемо кожних з даних напрямів. Одним з способів контролю є інвентаризація Її метою є забезпечення достовірності даних щодо руху товарно-матеріальних цінностей в установі. В процесі проведення інвентаризації запасів, перевіряється і документально завіряється їх наявність, стан, оцінка та відповідність критеріям визначення. Інвентаризацію проводить спеціально призначена комісія. Наступним способом контролю є ревізія – метод документальної перевірки за достовірністю ведення обліку та спосіб документального викриття порушень в обліку матеріальних цінностей.

Основними джерелами інформації під час здійснення контролером перевірки виступають документи внутрішнього використання, договори з контрагентами та матеріально відповідальними особами, первинні документи та реєстри зведеного синтетичного обліку, різних видів звітності та інші документи які мають пряме відношення до обліку матеріальних цінностей.

Важливим напрямком перевірки є контроль раціонального використання запасів, метою якого виступає виявлення нецільового використання запасів та їх

безвідповідального витрачання. Під час здійснення контролю відбувається перевірка супроводження всіх операцій відповідними документами.

Здійснені контрольні процедури не проводяться доволі часто, а це призводить до невчасного виявлення розкрадання та нецільового використання запасів. Беручи до уваги прогресивний розвиток технічного забезпечення в Україні існує безліч способів контролю за матеріальними цінностями.

Саме тому для вирішення проблеми контролю за запасами необхідно вводити системи автоматизації ідентифікації запасів. Це допоможе систематично перевіряти наявність та рух конкретних запасів в установі, а також дозволить звіряти облікові записи і порівнювати їх зі складськими.

Також важливим кроком до покращення за контролем запасів чітке є визначення матеріально-відповідальних осіб, що відповідають за кожний конкретний вид запасів.

Оскільки запаси займають чимале місце у складі матеріальних цінностей установи, важливо проводити контроль за їх цільовим використанням. Запаси забезпечують нормальне функціонування бюджетної установи, та виконання покладених на неї державою соціальних функцій.

Отже, важливою умовою збереження і ефективного використання запасів є належним чином організований контроль в установі. Правильно здійснений контроль дає змогу установі запобігти зловживанню запасів та їх нецільове використання. Саме тому необхідно створити чітку систему контролю для ефективного формування та використання матеріальних цінностей.

Література:

1. Адамик О.В. Інформаційні технології в комп'ютерних системах бухгалтерського обліку: проблеми організації даних та їх потоків. БІЗНЕСІНФОРМ. 2016. №10. 348 с.

2. Облік та контроль наявності, стану та використання запасів в бюджетних установах. URL: <http://www.twirpx.com/file/580884/> (дата звернення: 22.10.2020)

3. Данилюк І. В., Зорій Н. М. Аналіз сучасного стану нормативно-правового підґрунтя модернізації бухгалтерського обліку в державному секторі економіки. *Фінансовий простір*. 2015. №1(17). С. 151-157.

4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 123 «Запаси» : затв. Наказом Міністерства фінансів України від 18 травня 2012 року № 568 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1019-10> (дата звернення: 22.10.2020)

5. Бондаренко Н. М. Особливості обліку запасів у бюджетних установах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Випуск 16, частина 1. 2017. с.17-21. URL:

<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/21838/1/%D0%9E%D1%81%D0%B E%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%2 0%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%83%20%D0%B7%D0% B0%D0%BF%D0%B0%D1%81%D1%96%D0%B2%20%D1%83%20%D0%B1%D 1%8E%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%82%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D 1%83%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%8 5.pdf>.

К.е.н. Булкот Г.В., студентка Колеснікова А.Г.

*ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима
Гетьмана», Україна*

ОСОБЛИВОСТІ КОНТРОЛЮ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Жодне підприємство не може існувати без основних засобів. Господарська діяльність ґрунтується саме на них, адже як і у виробництві, так і при збуті вони несуть величезну користь. Всім відомо, що кожне підприємство хоче відрізнитись від інших, бути кращим в своїй сфері та й взагалі на ринку. Саме для цього здійснюється контроль за основними засобами. Одними з найважливіших пунктів є аналіз основних засобів і їх забезпеченості на виробництві, перевірка їх технічного стану, оцінка впливу основних засобів на обсяг продукції, збільшення прибутку від реалізації продукції.

Контроль основних засобів включає в себе головне питання - сприяння мінімізації ризику підприємств стосовно неефективного використання об'єктів основних засобів, розробки дієвого механізму їх збереження, доцільності використання обраного методу нарахування амортизації та уникнення можливості нарахування штрафних санкцій за порушення податкового законодавства щодо обліку основних засобів.

Використовують різні показники для контролю використання основних засобів: фондомісткість (щоб визначити забезпеченість основними засобами); фондоозброєність та коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні підприємства; коефіцієнт зносу, придатності, вибуття та приросту основних засобів; фондівіддача та рентабельність основних засобів (застосовується до показників ефективності використання основних засобів). Показників безліч, і їх треба розраховувати систематично та постійно, щоб уникнути небажаних поломок [1].

Контроль основних засобів здійснюється за допомогою фактичного і документального прийомів та розрахунково-аналітичних методів контролю [2].

Існує три основні групи контролю основних засобів: 1. Прийоми документального контролю (під час цього контролю проводиться перевірка документів з надходження основних засобів на підприємство, встановлення первинної вартості шляхом перевірки договорів, актів, накладних тощо); 2. Прийоми фактичного контролю (проведення інвентаризації є основним способом проведення контролю основних засобів); 3. Розрахунково-аналітичний метод (цей метод можна характеризувати як перевірку правильності окремих показників відповідно до даної методики. Виявлення тенденцій, відхилень від параметрів та з'ясування причин їх виникнення є метою розрахунково-аналітичний методів).

Ефективність управління залежить від організації внутрішнього контролю основних засобів на підприємстві.

Загалом використовуються такі умови для прийняття управлінських рішень: невизначеність; зміна потенціалу економічного розвитку підприємства; дії дестабілізуючих чинників і ризику.

Внутрішній контроль основних засобів здійснюється на всіх етапах виробництва і не може існувати окремо від контролю всієї діяльності підприємства.

Можна поділити його на такі етапи: організаційно-правовий; документально-аналітична перевірка надходження основних засобів; документально-аналітична перевірка використання та відтворення основних засобів; документально-аналітична перевірка операцій реалізації, вибуття основних засобів; перевірка достовірності відображення даних про основні засоби у звітності; узагальнення результатів перевірки [2].

На діяльність підприємства в цілому суттєво впливають основні засоби, через це контроль за станом їх збереження, наявності й ефективності використання повинен бути повним, достовірним, ретельним, обґрунтованим та відповідати чинному законодавству.

Як зазначено в статті Зінченко О.В., на сьогоднішній день контроль основних засобів – неідеальний і має багато проблем, які ще не вирішені: нераціональне вдосконалення системи амортизації; похибки в інформативності первинних документів з обліку основних засобів; низький рівень інформаційного

забезпечення управління матеріально-технічною базою; проблеми аналізу ефективності використання основних засобів і можливості їх прогнозування [3].

Щоб побудувати ефективну систему внутрішньогосподарського контролю основних засобів слід враховувати такі фактори: аналіз основних засобів за минулий період; аналіз структури та стану основних засобів; контроль за формуванням амортизаційної політики підприємства; контроль за своєчасним оновленням основних засобів підприємства; контроль за використанням основних засобів підприємства; внутрішній контроль використання основних засобів [4].

Таким чином, основним стабільним питанням як на кожному підприємстві, так і скрізь є вдосконалення.

Отже, для вдосконалення контролю за основними засобами потрібно: удосконалити методику аналітичного обліку надходження основних засобів; удосконалити методику обліку витрат на ремонти основних засобів; розробити бухгалтерську модель економічного механізму амортизації; розробити моделі залежності експлуатаційних витрат від віку устаткування(це дозволить визначити доцільність проведення ремонту основних засобів).

Отже, узагальнюючи все вищевикладене, можна зробити висновок, що удосконалення внутрішньогосподарського контролю основних засобів дозволить підприємствам раціонально побудувати загальну систему внутрішнього контролю, допоможе зберегти стан та раціональне використання основних засобів, а також принесе позитивні економічні вигоди у майбутньому.

Література:

1. Бондаренко Н.М., Шачаніна Ю.К. Організація внутрішньогосподарського контролю використання основних засобів на вітчизняних підприємствах та шляхи його вдосконалення. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Випуск 23(3). 2017. С. 119-122.
2. Зінченко О.В., Помінчук В.Г. Організація обліку основних засобів: напрямки удосконалення. *Перспективи інноваційного розвитку економіки: сучасні підходи та напрями: матеріали доповідей Міжнародної науковопрактичної конференції*, Ужгород, 17-18 листопада 2017 р. С. 63-67.

3. Сусіденко Ю.В., Столяр Г.К. Методика та напрями удосконалення контролю основних засобів у системі управління суб'єктами господарювання. *XXII Міжнародна наукова конференція* (Москва - Астана - Харків - Вена, 28 липня 2017). URL : <https://www.inter-nauka.com/issues/conf-2017/july1/2836>.

4. Фурса В.В., Кулик В.В. Шляхи підвищення ефективності використання основних засобів суб'єкта господарювання. *Матеріали студентської наукової конференції Полтавської державної аграрної академії*, Полтава, 25-26 квітня 2018р. Том I. – Полтава: РВВ ПДАА, 2018. С. 398.

Gospodarka przemysłu

Утегенова Камшат Амандыковна

Қорқыт Ата атындағы ҚМУ, э.ғ.к.

Мендікұл Еламан Талғатбекұлы

Қорқыт Ата атындағы ҚМУ-нің магистранты

ЭЛЕКТР ЭНЕРГЕТИКАСЫ САЛАСЫН ДАМУ ЖӘНЕ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУ БАҒЫТТАРЫ

Отандық электр энергетикасын реформалау жылдарында үлкен өзгерістер болды: меншік формалары өзгертілді; өзара іс-қимылдың жоспарланған түрінен бәсекелік түріне ауыса отырып, саланы басқарудың жаңа жүйесі құрылды; компаниялар мен ұйымдардың құрылымы өзгертілді; мемлекеттік реттеу және техникалық қадағалау жүйесі өзгерді; электр энергиясы мен қуатының көтерме және бөлшек сауда нарықтары іске қосылды; энергетика саласындағы құқықтық реттеудің жаңа жүйесі құрылды.

Осы түрлендірулерді дайындау және жүзеге асыру салалық министрліктің, мемлекеттік және аймақтық басқару құрылымдарының және электр энергетикасы жаңа субъектілері бөлімшелерінің үлкен күш-жігерін қажет етті. Сонымен қатар, соңғы жылдары өнеркәсіпте өндіріс тиімділігі мен энергияны тұтынуды төмендететін маңызды ұйымдастырушылық-техникалық проблемалар қордаланды. Көптеген проблемалар электр нарығының дұрыс ұйымдастырылмауына және реттелмеуіне байланысты. Соңғы жылдары депутаттық тыңдауларда, әр түрлі деңгейдегі ғылыми-техникалық кеңестерде және мамандандырылған басылымдарда электр энергетикасы нарығының мәселелері кеңінен талқылануда.

Электр энергетикасы саласын дамытудың жалпы стратегиясы елдің энергетикалық тәуелсіздігі мен энергетикалық қауіпсіздігін қамтамасыз етуге, ары қарай тұрақты экономикалық өсуді қамтамасыз ету үшін тұрақты энергетикалық база құруға бағытталып отыр.

Электр энергиясының қолданыстағы аймақтық нарықтарында сату ұйымдары арасында іс жүзінде бәсекелестік жоқ. Соңғы тұтынушылар электр қуатын ең тиімді жеткізушіні таңдау мүмкіндігінен айырылады.

Электр энергиясының бөлшек сауда нарығында ірі электр станцияларынан тұтынушыларға электр энергиясын жеткізуге тікелей келісімшарттар жасау мүмкіндігі жоқ. Қолданыстағы заңнамаға сәйкес, қуаттылығы 25 МВт және одан да көп өндіруші қондырғылардың барлығы дерлік электр энергиясын тек көтерме нарықта сатуы керек. Жергілікті кәсіпорындар сатушы компаниялар көтерме нарықта сатып алған электр қуатын алады. Мұндай жеткізу схемасы электр қуатын жоғары вольтты магистралды тораптар арқылы беру үшін ұсынылмаған қызметтерге ақы төлеу арқылы, жүйенің және коммерциялық операторлардың қажетсіз әрекеттері үшін ақы төлеу арқылы электр энергиясын тұтынушылар үшін тарифтердің өсуіне әкеледі [1].

Электр энергиясын сатып алуға арналған ірі өнеркәсіптік тұтынушылардың реттелмеген бағалары мен шығындарының талдауы жақын шамада екендігін атап өткен жөн. Ірі жылу электр орталықтарынан өндірілетін электр қуаты бөлшек сауда нарығына шығарылған кезде өнеркәсіптік тұтынушылар мен ең табысты жеткізушілер арасында тікелей екіжақты келісімдер жасауға болады. Сонымен бірге, электр энергиясы орташа өлшенген мөлшерде емес, нақты шарттарда жекелеген кәсіпорындар үшін талдау кезінде алынған мәндерден өзгеше болатын келісімшарттық бағалар бойынша жеткізілетін болады.

Өнеркәсіптегі нарықтық қатынастарды одан әрі жетілдіру бойынша шешімдер қабылдаудағы маңызды міндет – электр энергетикасының бөлшек нарығы ережелеріндегі өзгерістердің көтерме сауда нарығының жұмысына әсерін талдау болып табылады. жылу электр орталықтарының электр энергетикасының бөлшек нарығына шығарылуы көтерме сауда нарығындағы сату көлемін, тепе-теңдік деңгейлерін және шарттық қатынастардың құрылымын өзгертеді. Бұл өзгерістер жекелеген аймақтарды электрмен жабдықтауға әр түрлі әсер етеді. Жылу электр орталықтары қондырғыларын бөлшек сауда нарықтарына шығару салдары туралы толық көрініс алу үшін көтерме нарықтың параметрлерінің өзгеруін ескере отырып, әр түрлі аймақтардағы электр энергиясын жеткізушілер мен тұтынушылардың жұмыс жағдайларын талдау қажет.

Жылу электр орталықтарын электр энергетикасының бөлшек нарығына шығару көптеген ұйымдастырушылық жұмыстарды қажет етеді. «Электр энергетикасы туралы» және «Бөлшек нарықтардың жұмыс істеуінің негізгі

ережелері» түзетулерінен басқа, Сауда жүйесіне қосылу туралы келісімге қосымшаларды, электр энергетикасының бөлшек нарығының бағаларын анықтау әдістемесін және басқа да нормативтік құжаттарды қайта қарау қажет.

Осыған қарамастан, аймақтың өнеркәсіптік тұтынушыларына жеткізілетін электр энергиясының бағаларына жоғарыда аталған талдау ірі жылу электр орталықтарын бөлшек сауда нарығына енгізу өнеркәсіптік кәсіпорындардың бағалары мен шығындарының айтарлықтай төмендеуіне әкеліп соқтыратынын көруге мүмкіндік берді.

Қазіргі уақытта электр энергиясын беру қызметтерінің тарифтері электр желісін пайдаланатын ұйымның талап етілетін жалпы кірісінің бекітілген мәні негізінде есептеледі. Ұйымның талап етілетін жалпы кірісінің мөлшері кернеу деңгейлеріне сәйкес бекітілген шартты бірліктерге пропорционалды түрде бөлінеді.

Әрбір кернеу деңгейіндегі тарифтің мөлшері екі ставка түрінде есептеледі: желіні ұстауға арналған тариф және тұтынушыларды электр желісіне қосу нүктесіндегі шығындар тарифі. Әрбір тарифтік ставка электр қуатының энергия орталығынан қашықтығына қарамастан бірдей кернеу деңгейіндегі барлық тұтынушылар үшін бір мән ретінде есептеледі.

ҚР ЭМ электр энергетикасын дамыту департаментінің мәлімдемесі бойынша Қазақстанда 1 шілдеден бастап электр энергиясы тарифі қайта қаралады. Энергия өндірушілерден тәуелсіз шығындардың ұлғаюын ескере отырып, Қазақстанның 44 энергия өндіруші ұйымының 35-і биылғы жылдың сәуір айында топтар бойынша шекті тарифтерді түзетуге өтінім берді.

«Атамекен» ұлттық кәсіпкерлер палатасымен және сараптама ұйымдарымен талқылау қорытындысы бойынша Энергетика министрінің 2020 жылғы 29 маусымдағы бұйрығымен электр энергиясының тарифтеріне түзетулер енгізілді. Бұйрыққа сәйкес 2020 жылғы 1 шілдеден бастап Қазақстан бойынша энергия өндіруші ұйымдардың шекті тарифтерінің орташа өсуі 16% деңгейінде болжануда. Электр энергиясына шекті тарифтерді қайта қарау 44 энергия өндіруші ұйымның өндірістік қызметкерлерінің 27 мың жұмыс орнын сақтап қалуға мүмкіндік береді. Оларға тоқтаусыз жұмыс істеу және елді электр энергиясымен қамтамасыз етуге міндеті қойылған [2].

Электр қуатын белгіленген қуаты 25 МВт және одан жоғары қуатты тек көтерме сауда нарығында сату туралы талап өнеркәсіптік кәсіпорындардың өздерінің салыстырмалы түрде үлкен өндіргіштік қуаттарын құруына жол бермейді. Осы жағдайларда ЖЭО жылу турбиналарын шығарудың жылу жүктемесін азайтады, ЖЭО-ның экономикалық тиімділігі төмендейді, ал тұтынушыларға жылу беру жаңадан салынған қазандықтарға беріледі. ЖЭО тиімділігінің төмендеуі оларды «мәжбүрлі жеткізушіге» айналдырып, тұтынушыларға баға қысымын арттырады. Қазіргі уақытта ЖЭО-лардан алынатын электр энергиясы мен жылудың тиімді нарықтық бағаларын белгілеу әдісі жоқ. ЖЭО жылу және электр энергиясының тарифтері өндірушілерді де, тұтынушыларды да ескере отырып есептелуі керек. Электр және жылу нарығы оның барлық қатысушылары - энергия өндірушілер мен тұтынушылар үшін тиімді болатындай етіп құрылуы керек. Аралас нарықтың жұмысын модельдеу кезінде бір ортақ критерийді - энергетикалық жүйенің жалпы пайдасын қарастырған жөн.

Соңғы жылдары бірыңғай жылумен жабдықтаушы ұйымдарды құра отырып және «балама қазандық» тарифтерін қолдана отырып, аймақтық жылу энергиясы нарығын қалыптастыру моделі ұсынылды. Альтернативті қазандықтың индикаторларын анықтауға негіз қазіргі заманғы технологияларды пайдалану және оның белгіленген қуатын тиімді пайдалану болып табылады.

Алайда енгізілген орталықтандырылған жылыту моделі электр және жылу энергиясы нарығын бірлесіп қарастыру мәселесін шеше алмайды. «Баламалы қазандықтың» [3] бағаларын пайдаланудың экономикалық салдарын талдау көрсеткендей, ЖЭО-ның жылу энергиясы нарығындағы пайдасы жоғарылайды, бірақ сонымен бірге тұтынушылардың жылу жүктемесі төмендейді, жылу циклында ЖЭО-да электр энергиясының өндірісі төмендейді, ал энергетикалық жүйенің жалпы күшеюі төмендейді. Барлық қатысушылардың (өндірушілер мен тұтынушылардың) максималды пайдасына қол жеткізе отырып, жылу мен электр энергиясының бірыңғай нарығының ұсынылған моделі тиімдірек болып көрінеді.

Елімізде электр қуатының сапасы және оны арттыру өзектілігі көптеген жылдар бойы жойылған жоқ. Ғылыми-техникалық сипаттағы қолда бар ақпарат пен материалдар көптеген электр қуатының сапасы индикаторларының мезгіл-мезгіл рұқсат етілген шектерге сай емес екендігін көрсетеді. Электр

энергиясының жұмыс істеуі мен дамуының жолдарын іздестірудің он бес жылдығы аясында, нормативтік құқықтық база, ғылыми-әдістемелік тәсілдер және аспаптар паркімен аяқталатын электр қуатының сапасы проблемасы және ірі электр желілік компанияларында басқару жүйелерін құру жұмыстары жүргізілуде. Елдегі электр энергиясының сапалық мәселелерін шешудің бұрынғы ұзақ мерзімді тәжірибесі, егер мемлекет өзін-өзі алып тастамаған болса, онда қазіргі процесс ресми деңгейде баяу жүреді деп айтуға мүмкіндік береді. Электр энергиясының сапасы тұтынушыларды электрмен жабдықтау процесінің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Электр энергиясының қолданыстағы және күтілетін моделі энергия тиімділігі проблемаларына қатысты кез-келген негізгі ережелерді енгізуді қажет етпейді.

Электроэнергетика саласындағы нарықтық қатынастар, электр энергиясы «тауар» ретінде қарастырылған кезде, нарықтың барлық қатысушылары қолданыстағы нормативтік-құқықтық базаны сөзсіз орындауды, сондай-ақ жетіспейтін маңызды құжаттарды жедел әзірлеуді және бекітуді талап етеді. Бұл, ең алдымен: 1) жекелеген бұрмаланушы көздердің жалпы бұрмалануына үлестік үлесті анықтау; 2) сапасыз электр энергиясынан (ақшалай түрде) нақты зиянды анықтауды анықтайды. Осы екі нормативтік құқықтық актілер электр энергиясы нарығының субъектілері арасындағы қаржылық қатынастардың дұрыс негізін қамтамасыз етуі керек. Жоғарыда айтылғандардың барлығы мемлекеттік органдар электр қуатының сапасы проблемасын және оны шешуді электр энергетикасындағы нарықтық қатынастардың міндетті компоненті ретінде қарастырған жағдайда ғана нақты нәтиже бере алады.

1. Стенников В.А., Паламарчук С.И. Головщиков В.О. Создание эффективных розничных рынков электрической и тепловой энергии – важнейшая задача отечественной электроэнергетики // Энергетик. 2017.
2. Электр энергиясы қымбаттайды. <https://syрboyi.kz/janalyqtar/el/jelektir-jenergijasy-qymbattajdy-42151>
3. Стенников В.А., Пеньковский. Математическое моделирование теплоснабжающих систем в условиях несовпадающих интересов // сборник трудов конференции Мелентьевские чтения. ИНЭИ РАН. 2017 . С. 56-58.

POLITOLOGIA

Regionalne polityczne procesy

Залесский Б.Л.

Белорусский государственный университет

АЛЬЯНС КАК ПЛОЩАДКА ДЛЯ ОБМЕНА ИННОВАЦИОННЫМ ОПЫТОМ

В китайском городе Шэньчжэнь создан инновационный альянс специальных особых экономических зон свободной торговли, в состав которого вошел и китайско-белорусский индустриальный парк “Великий камень”. Данная инициатива, участниками которой стали также 47 округов и регионов инновационного альянса зон свободной торговли Китайской Народной Республики, намерена «активно реагировать на глобальные и региональные планы, такие как повестка дня ООН в области устойчивого развития на период до 2030 года, инициатива “Пояс и путь”, инвестиционный план ЕС, повестка дня Африки до 2063 года» [1]. В состав нового альянса, помимо “Великого камня”, вошло немало и других зарубежных участников, взаимодействие с которыми в перспективе может дать интересный результат, так как каждый из них является инновационной площадкой, обладающей своим уникальным креативным опытом деятельности. В их числе – зона свободной торговли Лекки в Нигерии, особая экономическая зона Сиануквиль в Камбодже, международная зона свободной торговли Джибути в Восточной Африке, индустриальный парк города Хамбантота в Шри Ланке, Восточный индустриальный парк Эфиопии, Таиландско-китайский промышленный парк в Районге, экономическая зона Суэцкого канала. Познакомимся же с ними поближе.

Так, **зона свободной торговли Лекки**, расположенная в нигерийском штате Лагос, – одна из самых перспективных в этой африканской стране. Ее проект представляет собой универсальный комплекс, «разделенный на

отдельные сектора для нефтегазовой отрасли, промышленного производства, финансовой и коммерческой сферы, туризма, оздоровления и частного жилья» [2]. На долю ЗСТ приходится пять километров береговой линии. В полусотне километров от нее располагается порт Апапа – крупнейший в Западной Африке, в 70-ти – международный аэропорт Муртала Мохаммад.

Особая экономическая зона Сиануквиль – это территория зарубежного экономического и торгового сотрудничества в Камбодже, которая была создана китайскими компаниями совместно с Камбоджийской международной группой инвестиций и освоения для содействия благоприятным рыночным условиям, где в 2010 году в дополнение к порту был построен крупный промышленный центр. К началу 2019 года здесь «было зарегистрировано 153 предприятия из Китая, Европы, Америки, Юго-Восточной Азии и других стран и регионов. Среди них 139 промышленных предприятий, в основном занимающихся в таких отраслях, как текстильная и швейная отрасль, изготовление чемоданов, сумок и других изделий из кожи, машины и механизмы, электроника, деревообработка» [3]. За пять лет здесь сумели создать более 22 тысяч рабочих мест.

Что касается **международной зоны свободной торговли Джибути** в Восточной Африке, то она была открыта в июле 2018 года при активном участии китайской компании China State Construction. Ожидается, что после завершения всех этапов строительства она «станет крупнейшей зоной свободной торговли в Африке и <...> новым двигателем экономического развития Джибути, помогая Джибути построить финансовый, судоходный и торговый центр в Северо-Восточной Африке» [4]. Создатели этой ЗСТ видят в ней испытательную площадку так называемой “Станции Шелкового пути”, чтобы воспроизвести здесь успешный китайский опыт по развитию глобальных предприятий.

Создать транзитный морской хаб для всего региона Южной Азии – такая цель поставлена перед китайско-ланкийским проектом по **реконструкции порта Хамбантота на Шри-Ланке**, который располагается совсем рядом с магистральными маршрутами международных морских перевозок. «Раньше в

этот маленький рыбацкий город корабли практически не заходили. Но все изменилось после старта совместного китайско-ланкийского проекта по возрождению морской гавани» [5]. Сейчас здесь уже созданы тысячи новых рабочих мест в ходе реализации китайской модели “порт-индустриальный парк-город”, суть которой сводится к тому, что после обустройства порта будет создан индустриальный парк, что поможет развитию города. Это, в свою очередь, позволит превратить порт Хамбантота в один из ключевых элементов Морского шелкового пути XXI века.

Восточный индустриальный парк Эфиопии – это еще одна «китайская зарубежная зона торгово-экономического сотрудничества национального уровня, в ней размещены уже более 80 предприятий, большинство из них – китайские» [6], занятые в фармацевтической, текстильной, металлургической и ряде других отраслей. Заметим, что это – не единственный проект, реализуемый китайской стороной в данной африканской стране. «Опираясь на опыт экономического роста Китая, в ближайшие годы в Эфиопии будут построены 15 промышленных парков с использованием китайских технологий» [7], что, как полагают в Адис-Абебе, позволит этой стране Восточной Африки в ближайшие десять лет войти в группу государств со средним уровнем дохода.

Таиландско-китайский промышленный парк в провинции Районг был построен еще в 2005 году. Этот кластер стал единственным в Таиланде сертифицированным китайским правительством как район заграничного торгово-экономического сотрудничества. К 2017 году здесь уже функционировало более 90 предприятий, которые «принесли в Таиланд инвестиции на сумму более 2,5 млрд. долларов, разрешили проблему трудоустройства для более чем 20 тыс. местных жителей, стали промышленным центром и базой экспорта для приоритетных отраслей традиционной китайской промышленности в Таиланде» [8]. Интересная деталь: основываясь на опыте промышленного парка в таиландской провинции Районг, китайская корпорация “Хуали” в октябре 2015 года открыла уже в Мексике промышленный кластер

“Бэймэй Хуафушань”, чтобы оказать помощь другим китайским компаниям в выходе на американский рынок и освоения его.

Экономическая зона Суэцкого канала в Египте была создана в 2015 году, когда было введено в эксплуатацию новое русло этого канала протяженностью 72 километра, чтобы привлечь сюда иностранные инвестиции для реализации проекта международного промышленного и логистического хаба. Предполагается, что «с развитием Суэцкого канала размещенные в ней производства и предприятия сервиса будут формировать до трети общего объема экономики страны» [9]. Весной 2019 года в китайско-египетской части этой зоны площадью семь квадратных километров уже действовало 77 резидентов. В мае 2018 года было подписано соглашение о создании в этом регионе российской промышленной зоны. В феврале 2020 года о своем стремлении принять участие в создании особой экономической зоны Суэцкого канала заявила и белорусская сторона.

Безусловно, инновационный опыт развития всех этих специальных особых экономических зон свободной торговли будет весьма полезен и китайско-белорусскому индустриальному парку “Великий камень”, которому, в свою очередь, есть чем поделиться со своими партнерами по новому альянсу.

Литература

1. “Великий камень” вошел в инновационный альянс особых экономических зон свободной торговли [Электронный ресурс]. – 2020. – URL: <https://www.belta.by/economics/view/velikij-kamen-voshel-v-innovatsionnyj-aljjans-osobyh-ekonomicheskikh-zon-svobodnoj-torgovli-405052-2020/>
2. Rendeavour расширяет проект застройки Зоны свободной торговли Лекки [Электронный ресурс]. – 2016. – URL: <https://www.prnewswire.com/ru/press-releases/ru-584836431.html>
3. Ифэн, Х. В провинции Сиануквиль строится новый промышленный район / Х. Ифэн, С. Менгхоу // [Электронный ресурс]. – 2019. – URL: <http://www.mofcom.gov.cn/article/beltandroad/khm/ruindex.shtml>
4. Главы государств пяти стран приняли участие в церемонии открытия Международной зоны свободной торговли в Джибути [Электронный ресурс]. – 2018. – URL: https://ru.cscec.com/xwzx_ru/gsxw_ru/201810/2891561.html

5. В порту Хамбантота на Шри-Ланке реализуется проект китайско-ланкийского сотрудничества [Электронный ресурс]. – 2018. – URL: <https://newsru.cgtn.com/news/3d3d414e6646444d77597a6333566d54/p.html>

6. Эфиопско-китайское сотрудничество является классическим образцом сотрудничества Китая с Африкой – президент Эфиопии [Электронный ресурс]. – 2018. – URL: http://russian.news.cn/2018-08/14/c_137387915.htm

7. Крепче пояс сотрудничества, короче путь из “ловушки отсталости” [Электронный ресурс]. – 2020. – URL: <https://finance.rambler.ru/markets/43964485-zhenmin-zhibao-kitay-obedinennye-obschey-tselyu-chast-2/>

8. Корпорация “Хуали”: создадим “промышленный китайский квартал” на “Одном поясе, одном пути” [Электронный ресурс]. – 2017. – URL: http://russian.china.org.cn/exclusive/txt/2017-04/13/content_40612178.htm

9. Президент Египта издал указ о создании особой экономической зоны Суэцкого канала [Электронный ресурс]. – 2015. – URL: <https://tass.ru/ekonomika/2181686>

CONTENTS

EKONOMICZNE NAUKI

Logistyka

Мустафаев К.С., Касымова С.Б., Кулбаева К.О. РАЗВИТИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ ТРАНСПОРТНОЙ ЛОГИСТИКИ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН	3
--	---

Banki i system bankowy

Капанова Ш.А., Нурмаганбетова Б.К. Өңірлік ПОЧТА ЖӘНЕ ПОЧТА-ЖИНАҚ ЖҮЙЕЛЕРІНІҢ ЖҰМЫС ІСТЕУІН ТАЛДАУ	10
---	----

Zewnętrzna działalność gospodarcza

Акчора Озен, Коваленко О.М., Станіславик О.В. СУТНІСНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	15
--	----

Marketing i management

Плотніченко С.Р., Уварова А.С. ІМІДЖ ДІЛОВОЇ ЛЮДИНИ	18
---	----

Ewidencja i audyt

Булкот Г.В., Кучеренко Н.В. КОНТРОЛЬ ЗАПАСІВ В УСТАНОВАХ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ	24
--	----

Булкот Г.В., Колеснікова А.Г. ОСОБЛИВОСТІ КОНТРОЛЮ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ.....	28
--	----

Gospodarka przemysłu

Казбекова Л.А., Мендикул Е.Т. ЭЛЕКТР ЭНЕРГЕТИКАСЫ САЛАСЫН ДАМУ ЖӘНЕ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУ БАҒЫТТАРЫ.....	32
---	----

POLITOLOGIA

Regionalne polityczne procesy

Залесский Б.Л. АЛЪЯНС КАК ПЛОЩАДКА ДЛЯ ОБМЕНА ИННОВАЦИОННЫМ ОПЫТОМ	37
---	----

CONTENTS.....	42
---------------	----

284805

284870

284828

284849

284879

284824

284825

284739